

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

(підпис)

Ячменіхін К.М.

(прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ІСТОРІЯ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ
XVII–XVIII ст.**

Освітня програма В9 Історія та археологія

2025–2026 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин.

Протокол № 1 від 29 серпня 2025 року

Розробник: **Шара Любов Миколаївна**, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Мова навчання – українська.

Погоджено гарантом освітньої програми «В9 Історія та археологія»

29 серпня 2025 року

Олена СТІЛЮК

Мета навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Історія країн Центрально-Східної Європи XVII–XVIII ст.» є обов'язковою в освітній програмі В9 Історія та археологія.

Мета дисципліни «Історія країн Центрально-Східної Європи XVII–XVIII ст.» полягає у формуванні у здобувачів освіти компетентностей, пов'язаних із розумінням сутності визначальних процесів в історії народів Центрально-Східної Європи в означений період і застосування їх під час професійної діяльності.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3,5	4
Кількість годин:	105	120
- лекції	20	20
- практичні / семінарські	16	8
- лабораторні	-	-
- індивідуальні завдання	-	-
- самостійна робота студента	69	92

Статус навчальної дисципліни – нормативна.

Передумови для вивчення дисципліни – опанування попередніх курсів «Історії країн Центрально-Східної Європи доби середньовіччя та раннього нового часу», «Нової історії країн Європи та Америки XVII–XVIII ст.», «Історії України доби Гетьманщини».

Очікувані результати навчання

У процесі вивчення дисципліни передбачається формування у студентів наступних *компетентностей (загальних та спеціальних (фахових))*:

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК 13. Здатність визначати причинно-наслідкові зв'язки розвитку людської цивілізації, основні етапи її становлення.

СК 14. Здатність визначати загальні закономірності та особливості історичного розвитку країн світу, визначати місце історії України у контексті світової історії.

Навчальна дисципліна сприятиме досягненню таких *програмних результатів навчання*:

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних

ПРН 15. Застосовувати набуті спеціальні компетентності на широкому громадсько-політичному та суспільному рівнях, аргументувати важливість соціальних функцій історика в сучасному суспільстві.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі				
		л	пр	лаб.	інд.	срс		л	пр	лаб.	інд.	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. <i>Балканські народи під зверхністю Порту та Австрійської імперії (XVII–XVIII ст.).</i>												
Тема 1–3. Народності Балкан у складі Габсбурзької монархії.	28	6	4			18	29	4	–			25
Тема 4–6. Балканські християни під владою Османської імперії.	23	6	2			17	33	6	2			25
Разом за змістовим модулем 1	51	12	6			35	62	10	2			50
Змістовий модуль 2. <i>Політична та соціально-економічна історія польських, чеських і словацьких земель упродовж XVII–XVIII ст.</i>												
Тема 1–3. Річ Посполита – держава шляхетських вольностей.	27	6	4			15	32	6	4			22
Тема 4. Чеські та словацькі землі у складі Австрійської імперії.	27	2	6			19	26	4	2			20
Разом за змістовим модулем 2	54	8	10			34	58	10	6			42
Усього годин за курс	105	20	16			69	120	20	8			92

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. *Балканські народи під зверхністю Порту та Австрійської імперії щ(XVII–XVIII ст.).*

Тема 1–3. Народності Балкан у складі Габсбурзької монархії.

Перелік питань, які розглядаються

1. Еволюція політичної системи в османській імперії.
2. Становище церкви.
3. Особливості соціально-економічного розвитку поневолених народів.
4. Специфіка автономних регіонів (Дубровник, Молдавія, Валахія).
5. Військова реформа: причини та сутність.
6. Вплив наполеонівських війн на османську імперію.

Тема 4–6. Балканські християни під владою Османської імперії.

Перелік питань, які розглядаються

1. Володарювання порти та австрійської імперії: порівняльний аспект.
2. Політичне та соціально-економічне становище:
 - а) Угорщини, Хорватії, Славонії;
 - б) Прикордонного округу;
 - в) Трансільванії, Банату.
3. Сербі під владою Габсбургів.
4. Участь австрійської імперії у війнах проти Наполеона.

Змістовий модуль 2. *Політична та соціально-економічна історія польських, чеських і словацьких земель упродовж XVII–XVIII ст.*

Тема 1–3. Річ Посполита – держава шляхетських вольностей.

Перелік питань, які розглядаються

1. Польська держава у першій половині XVII ст. ідеологія сарматизму.
2. Оборона свободи і суверенності 1648–1668.
3. Під владою королів-земляків (1669–1696).
4. Польсько-саксонська унія 1697–1763.

Тема 4. Чеські та словацькі землі у складі Австрійської імперії.

Перелік питань, які розглядаються

1. Особливості політичного розвитку.
2. Ствердження капіталістичних засад в економіці.

Методи навчання

Викладання дисципліни «Історія країн Центрально-Східної Європи XVII–XVIII ст.» передбачає використання проблемного, проблемно-пошукового, дослідницького та інтерактивних методів навчання. Під час лекцій аналізуються проблемні ситуації, зорганізується зворотний зв'язок з аудиторією шляхом формулювання запитань і стислих відповідей з обох сторін. Під час семінарських занять розглядаються теоретичні положення та їх практичне використання за допомогою кейсів та ситуаційних завдань відповідно до тематичного плану занять.

Форми та методи контролю навчальних досягнень

Поточний контроль: усне і письмове опитування; індивідуальні завдання; реферати; презентації виконаних завдань; написання есе.

Підсумковий контроль: іспит.

Розподіл балів за темами:

Поточне оцінювання та самостійна робота						Підсумковий іспит	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				
Тема	Т 1–3	Т 4–6	Т 1–3	Т 4	с/р		
Бали	16	11	16	17	15	25	100

Критерії оцінювання навчальних досягнень:

а) робота на лекційному занятті	до 2 балів;
б) робота на практичному занятті	до 5 балів;
в) самостійна робота	до 15 балів;
г) іспит	до 25 балів

Робота на практичному занятті оцінюється за такими критеріями: 5 бали – здобувач вищої освіти у повному обсязі опрацював програмовий матеріал, має глибокі та міцні знання, упевнено ними оперує, робить узагальнення, розуміється на історіографічній оцінці досліджуваної проблеми; 4 бали – відповідь містить незначні неточності; 3–1 бал – здобувач вищої освіти поверхово відтворює засвоєний матеріал, виступаючи, допускає суттєві неточності, не здатний відповісти на додаткові запитання.

Орієнтовний розподіл балів за видами робіт:

40 % – робота на практичних заняттях;

20 % – робота на лекціях;

15 % – самостійна робота;

25 % – іспит.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D		
60 – 67	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Матеріально-технічне забезпечення

Для організації освітнього процесу використовується комп'ютерна техніка, мультимедійні проектори та методичні матеріали.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основна література:

1. Брусиловська О. Історія міжнародних відносин: 1640–1914: навчально-методичний посібник / О. І. Брусиловська, І. В. Максименко, М. С. Покась; Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса: Астропринт, 2022. 280 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Brusylovska_Olha/Navchalno-metodychnyi_posibnyk_z_kursu_Istoriia_mizhnarodnykh_vidnosyn_1640_1914_rr/ (дата звернення: 01.08.2025).
2. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

3. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації. Київ: «Дух і літера», 2000. URL <http://litopys.org.ua/dvornik/dv.htm> (дата звернення: 01.08.2025).
4. Дейвіс Н. Боже ігрище. Історія Польщі. Київ: Видавництво Соломії Павличко «ОСНОВИ». 2008.
5. Дильонгова Г. Історія Польщі. 1795–1990. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 242 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Dylonhova_Hanna/Istoriia_Polschi_17951990.pdf?PHPSESSID=jj0hjsdq7oj1io3fvrkanfn82 (дата звернення: 01.08.2025).
6. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів / Наук. ред. Л. Зашкільняк. Львівський національний університет імені Івана Франка; Інститут історичних досліджень; Центр історичної полоністики. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2002. 752 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009626> (дата звернення: 01.08.2025).
7. Зінько Ю., Калитко С., Кравчук О., Поп І. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 464 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zinko_Yurii/Narysy_istorii_Chekhii/ (дата звернення: 01.08.2025).
8. Історія південних і західних слов'ян / за ред. В. Ярового. Київ, 2001.
9. Історія Центрально-Східної Європи / за ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.
10. Кріль М. Історія Словаччини. Львів, 2006.
11. Супричов О. Країни Центрально-Східної і Східної Європи. *Географія та основи економіки в школі*. 2009. № 3. С.34–41; там само. № 4. С.36–41.
12. Хижняк І. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648–1918): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / І. А. Хижняк. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 224 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Khyzhniak_Ihor/Nova_istoriia_mizhnarodnykh_vidnosyn_u_systemnomu_formati_16481918/ (дата звернення: 01.08.2025).
13. Хома Н. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ, Львів, 2003.
14. Хрестоматія з історії держави і права України. Київ, 2003.
15. Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян: посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів/ упор. В. Яровий. Львів, 2001.
16. Цьольнер Е. Історія Австрії. Львів, 2001.
17. Чорній В. Історія Болгарії. Львів, 2007.

Допоміжна література:

1. Албанія. *Краєзнавство. Географія. Туризм*. 2009. № 34. С. 4–9.
2. Бевзюк Є. Методологія дослідження процесу слов'янського пробудження. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2011. Вип. 27. С. 302–310. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nvuust_2011_27_44 (дата звернення: 01.08.2025).

3. Інспіратор болгарського національного Відродження. URL: <http://bukvoid.com.ua/events/culture/2018/01/27/100948.html> (дата звернення: 01.08.2025).
4. Кікош К. До питання про історичні наслідки реформ Марії-Терезії та Йосипа II. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50590105.pdf> (дата звернення: 01.08.2025).
5. Лахно О. Особливості національно-культурного відродження у Чорногорії та Сербії у XVIII–XIX ст. *Країни Центральної, Східної та Південно-Східної Європи в історичному дискурсі Західної цивілізації*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., (7 квітня 2020 року). Полтава-Вітебськ, 2020. С. 160–175. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/14452> (дата звернення: 01.08.2025).
6. Панфілова Т. Соціально-економічні та національно-політичні реформи в Австрійській імперії на зламі XVIII–XIX ст. та їх вплив на зародження структур українського громадянського суспільства. *Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*. С. 29–35. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6614/1/Panfilova.pdf> (дата звернення: 01.08.2025).
7. Патlachук В. Вплив Конституції Польщі 1791 р. на суспільно-політичну ситуацію у Європі та розвиток конституціоналізму. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 4. С. 129–136. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2020/23.pdf (дата звернення: 01.08.2025).
8. Чорній В. Боснія і Герцеговина: з історії етносів і релігій. *Людина і світ*. 2001. №7. С.45–51.
9. Ціватий В. Міжнародно-політичні наслідки й фронтири Тридцятилітньої війни (1618–1648): історичний, дипломатичний та інституціональний дискурси. *Наукові записки. Серія: Історія*: збірник наукових праць/ гол. ред. О. А. Мельничук; Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Вінниця: Твори, 2019. Вип. 27. С. 88–96.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 01.08.2025).
2. Ізборник. URL: <http://litopys.org.ua/dvornik/dv02.htm> (дата звернення: 01.08.2025).
3. Читиво. URL: <https://chtyvo.org.ua/> (дата звернення: 01.08.2025).